

Adequaat reageren op

Als instructeur weerbaarheid, zelfverdediging en beroepsmatig fysiek optreden, ben ik voor mijn bedrijf Sta Vast Training wereldwijd actief in het trainen van burgers, beroepskrachten, bedrijven en overheden. Vanuit mijn deeltijdstudie pedagogiek in de lerarenvariant breng ik ook scholieren opvoedkundige vakkennis bij.

Door Adrie de Herdt

Wat is het probleem? Signalerende rapporten over toename van gewelddadig gedrag

Gewelddadig gedrag neemt de laatste tien jaar toe in ons land. Professor Spierenburg,

historisch criminoloog, schrijft in 2000 een artikel over angst en agressie in Nederland. Hij vergelijkt de onderlinge angst en agressie in onze huidige samenleving met hoe 'wij' waren in onze Gouden Eeuw. Witbrood (2000) beschrijft dat jongeren in daderenquêtes zelf aangeven in toenemende mate gewelddadig gedrag te vertonen. De regering Balkenende kondigt in 2001 de Stopmaatregel af als wettelijke maatregel

waarmee geprobeerd wordt criminele twaalfminners via hun ouders een halt toe te roepen. Tussen 2003 en 2005 is het aantal geregistreerde jeugdige veelplegers met een derde toe-

genomen volgens een publicatie van het NICIS uit januari 2010. In deze publicatie wordt ook vermeld dat 63% van scholieren die in de brugklas nog geen delinquent- maar wel risicogedrag liet zien, in het tweede of derde schooljaar delicten pleegden. Dit correspondeert met cijfers van het ministerie van Binnenlandse Zaken (2007), die aangeven dat 69% van de leraren werkzaam in het voortgezet onderwijs last van agressie heeft. Dat ook leerlingen zich onveilig voelen blijkt uit een rapport van het CBS (2008) dat aangeeft dat een kwart van de scholieren zich weleens onveilig voelt. In 2008 is de Wet Gedragsbeïnvloeding Jeugdigen geschreven met de bedoeling

Agressie onder jongeren verhindert soms het lesgeven

het sociaal ongewenst gedrag van jongeren te kunnen veranderen; een wet die het mogelijk maakt straffen én maatregelen gecombineerd op te leggen aan jeugdige daders. Vanaf eind 2009 voert onze overheid beleid uit op het terrein van jeugd en veiligheid binnen het project 'De Veilige School'. Kinderen leren op school weerbaar te mogen, kunnen en durven zijn.

Waarom ontstaat het probleem?

Er is binnen de ontwikkelingspsychologie een stroming ontstaan die de adolescentie wil doortrekken van vijftientig naar dertig jaar. Jongvolwassenen die er maar niet in slagen aangepaste volwassenheid te bereiken. In sociaalpsychologisch opzicht wordt de verklaring hiervoor gezocht in onze sterk geïndividualiseerde samenleving. Een individualisering die niet alleen bij scholieren maar ook bij hun ouders zichtbaar is. Ouders, die tegenwoordig geen (echt)paar meer zijn maar een koppel dat bestaat uit twee ik-personen. Docenten moeten voor een gespreksafpraak over een scholier in nood, rekening houden met vier verschil-

lende agenda's. Dat van de betrokken docent, dat van de scholier, dat van de ene en dat van de andere ouder. Bakker, Noordman, Rietveld en van Wingerden (2006) schrijven dat nieuwe vormen van gezinnen en hun manier van samenleven ontstaan zijn waar docenten rekening mee moeten houden. Als ouders naar school komen om het door de docent aangekaarte wangedrag van hun kind te bespreken, is er kans dat er direct meningsverschillen ontstaan.

Naast individualisering wijst Kuipers (2008) erop dat ouders de opvoeding (steeds) meer uit handen geven. De Telegraaf (2012) schrijft dat ouders huiswerkbegeleiding aan derden overlaten, naast scholing en kinderopvang. In 2002 schrijft T. Webster-Doyle dat er binnen de gezinnen minder tijd lijkt te zijn om kinderen op te voeden en waardevolle vaardigheden bij te brengen. Als resultaat hiervan moeten leraren zich intensiever met de opvoeding van leerlingen bezighouden.

Wat is de last op school?

Problemen in de klas; de opvoeding verplaatst van gezin naar school

Agressie onder jongeren verhindert soms het lesgeven. Door docenten wordt in lerarenkamers tijdens de pauze besproken hoe bepaalde scholieren last hebben van leerlingen die verhinderen onderwijs naar behoren te kunnen volgen. Terwijl juist in het onderwijs vanuit haar opvoedkundige taak, en de toegenomen diversiteit in leerlingenpopulatie, de basis voor sociaal vaardig gedrag op basis van regels over gedrag en fatsoen gelegd zou moeten



wangedrag van scholieren



Lessen op het ROC



Stavast training



Verhalen vertellen

worden (Turkenburg in 2005). Scholieren moeten in het onderwijs leren zich zodanig aan te passen dat zij relaties ontwikkelen en op correcte wijze leren deelnemen aan onze samenleving (Van der Wal, De Mooij en De Wilde, 2004).

Dat dit proces van leren deelnemen aan de samenleving niet zonder slag of stoot gaat, blijkt uit een door mij verzorgde training aan docenten lichamelijke opvoeding op de Fontys Sporthogeschool in Eindhoven waar buitengewoon openhartig met mij gesproken werd over agressie en geweld dat door scholieren op hun uitgeoefend is. Dit is opmerkelijk, vaak horen docenten lichamelijke opvoeding van collega's in andere vakgroepen namen vallen van probleemleerlingen die in de gymles 'geen centje pijn' geven. Zij kunnen, zo was de gedachte immers, met deze adolescente scholieren lezen én schrijven. Dit beeld is aan verandering onderhevig. Van der Wal, De Mooij en De Wilde (2004) beschrijven dat docenten steeds vaker meemaken dat het met het gedrag van scholieren op school pover gesteld is. Dat ook gymleraren zich bij mij uitlaten over agressie, bedreiging en geweld van hun scho-

lieren is een zorgelijke ontwikkeling. Iedere schoolse omgeving kan een gewelddadige plek zijn. Dit in tegenstelling met Ebbens en Ettekoven (2009), die schrijven dat een veilige school als meest noodzakelijke voorwaarde voor het leren door scholieren geldt.

Wat doen we eraan?

Onveiligheid op school aanpakken

Vanuit de pedagogiek wordt de peergroep van groot belang geacht voor identiteitsontwikkeling van adolescenten. Met name als het om sociale kwesties gaat, kijken jongeren voornamelijk naar hun leeftijdgenoten om zich bij hen te kunnen handhaven. Toch verdwijnen volwassenen niet helemaal uit beeld. Hebben adolescenten een probleem waar volwassenen meer van weten, dan wenden zij zich zoals Feldman (2009) schrijft, naar hen toe. Dit vergt een bepaalde mate van autoriteit. Volgens Van der Wal, De Mooij en De Wilde (2004) lijken zowel ouders als docenten in toenemende mate beroofd van de uitstraling die nodig is om probleemleerlingen tot de orde te kunnen roepen. Desnoods door een leerling uit de les te sturen. Waarom voelt het voor docenten aan dat zij 'verloren' hebben zodra ze een leerling uit hun les moeten sturen? Is het niet zo dat onze samenleving 'verloren' gaat wanneer wij toekomstige volwassenen niet in hun jeugd al tot de orde weten te roepen? Is het niet zo dat zodra wangedrag eenmaal een gewoonte geworden is, docenten dit moeilijk veranderen kunnen? Wij als docenten moeten scholieren blijven controleren en corrigeren op hun houding en handelen.

Onze waarden en normen verdedigen

Hoe kan het dat 69% van de leraren en een kwart van de scholieren aangeven last van agressie op school te hebben? Waar komt dit onveilige gevoel vandaan? Ligt het antwoord misschien in het bij docenten ontbreken van 'verhalen'. Waar zijn de leraren met prachtige >>

Contact:

adrie@stavast.nl

en bijna lyrisch voorgedragen verhalen over grote uitvindingen, wiskundige oplossingen, huidige gebeurtenissen en toekomstige veranderingen in onze samenleving waar scholieren ademloos naar luisteren? Bijvoorbeeld gymleraren die op theaterlijke wijze topsporters tijdens een gymles naspelen.

Verhalen vertellen

Helaas leven er in onze samenleving geen 'grote verhalen' meer. Het verhaal van het christendom is massaal de rug toegekeerd en leegstand in onze kerken noopt kerkbesturen tot de verkoop ervan. Het grote verhaal van het kapitalisme heeft grote groepen in onze samenleving pijn gedaan. Welk verhaal moeten docenten nog vertellen om geloofwaardig over te komen? Van der Wal, De Mooij en De Wilde (2004) geven aan dat adolescente jongeren geloven in verhalen en daar prachtige en vooral unieke mythes van maken waar ze zelf in kunnen geloven. Verhalen kunnen lesstof tot leven brengen. Een gymleraar die mooie acties van een topvoetballer na kan doen en bijvoorbeeld een docent wiskunde die op creatieve wijze een wiskundige stelling te 'pakken' maakt.

Angst verlamt ons onderwijs

Autoriteit en persoonlijkheid

Het is belangrijk voor docenten te beseffen dat adolescente scholieren niet op zoek zijn naar een autoritair persoon. Zij zoeken naar persoon met autoriteit, vanuit een warme, open en krachtige persoonlijkheid. Kohnstamm (2009) beschrijft hoe vanaf een jaar of tien het bij scholieren meer en meer gaat om de persoonlijkheid van de docent. Volgens Feldman (2009) is school, en dus het team docenten, uiteindelijk de plek waar onze maatschappij al haar kennis, wijsheid en vooral haar normen en waarden doorgeeft aan volgende generaties.

Angst overwinnen

Spierenburg (2000) benoemt in zijn artikel uit 2000 onze huidige angst heel scherp. Zijn artikel vertelt over hoe onze samenleving van toen 'Mannen van Stavast' kende. Spierenburg beschrijft hoe het gevoel van onoverwinnelijkheid inmiddels omgeslagen is in onderlinge angst voor alles en iedereen. Angst waar we op school niet over durven praten. Angst dat ons onderwijs verlamt.

Angst overwinnen door adequaat omgaan met agressie

Het blijkt voor docenten moeilijk scholieren die zich misdragen uit de les te zetten. Bovendien lukt het hen niet wangedrag af te wijzen en (vooral) ten

goede te keren. Docenten letten niet meer op alarmbellen die hun lichaam laat rinkelen. Zij benoemen vaak pas achteraf dat ze op een 'vreemde' manier voelden dat er iets te gebeuren stond in de klas, op school. Daardoor treuzelden en draaiden ze te lang om de hete brij heen terwijl ze voelden dat iedereen om hen heen wilde dat ze direct reageren. Dickson (2005) adviseert je niet te laten opjatten tot wanhoopmaatregelen in situaties waarin je voor jezelf moet opkomen. Reageer als docent krachtig, afwijzend en beheerst op agressie en geef zo aan alle scholieren het signaal af dat je dit gedrag niet tolereert

Krachtig afwijzen en in waarde laten

Natuurlijk kun je als docent een reactie verwachten van de leerling die jij op zo een moment corrigeert. Realiseer je dat er consequenties verbonden zijn aan je eigen houding en handelen op dat moment. Laat de door jou aangesproken leerling in diens waarde als persoon en laat deze tegelijk een onmiskenbaar 'nee!' horen. Na een ferm 'nee!' is het van belang eenduidige (lichaam)signalen af te geven. Neem afstand en blijf keihard achter je beslissing staan. Door duidelijk stelling te nemen weet de betreffende scholier precies waar hij aan toe is. Op deze manier voelt een docent zich begrepen erkend en geaccepteerd in zijn of haar rol als docent. Volgens Dickson (2005) verhoogt dit diens zelfvertrouwen, zelfrespect en zelfverzekerdheid juist onder druk van beangstigende omstandigheden. Bovendien leidt gedrag dat gezien wordt, tot gedrag dat gevolgd wordt omdat effectief gedrag volgens onderzoek van Pepping uit 2010 'besmettelijk' is.

Geraadpleegde literatuur

- Bakker, N., Noordman, J. & Rietveld - van Wingerden, M. (2006). *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland*. Assen: Koninklijke Van Gorcum
- Dickson, A. (2005). *Opkomen voor jezelf*. Utrecht. Het Spectrum B.V.
- Ebbens, S. en Ettekoven, S. (2009). *Effectief leren*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Feldman, R.S. (2009). *Ontwikkelingspsychologie*. Benelux: Pearson Education
- Heeswijk, van N. (2000). *Traliekinderen*. Baarn: De Fontein
- Honey, P. (2002). *Medewerkers ontwikkelen zonder moeite*. Berkshire UK: TFC Trainingsmedia.
- Kievit, Th., Tak, J.A. & Bosch, J.D. (2009). *Handboek psychodiagnostiek voor de hulpverlening aan kinderen*. Enschede: De Tijdstroom Uitgeverij
- Kohnstamm, R. (2009). *Kleine ontwikkelingspsychologie III*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Kolk, van de, S. (2009) *SimplifyLife, terug naar de essentie van het leven*. Houten: Uitgeverij Het Spectrum.
- Kuipers, H.J. (2008). *Pedagogiek voor professionele opvoeders*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
- arzano, R. en Miedema, W. (2010). *Leren in 5 dimensies, moderne didactiek voor het voortgezet onderwijs*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.
- Pepping, G.J. (2010). 'Overtuigend juichen vergroot de kans op succes'. http://www.rug.nl/corporate/nieuws/opinie/2010/opinie07_2010.
- Remmerswaal, J. (2001). *Begeleiden van groepen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Rigter, J. (2008). *Ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen*. Bussum. Uitgeverij Coutinho
- Spierenburg, P.C. (2000). *Jeugdgeweld in historisch perspectief*. Justitiële Verkenningen Jaargang 26. Nummer 1.
- Turkenburg, M. (2005). *Grenzen aan de maatschappelijke opdracht van de school*. Den Haag: SCP
- Wal, van der J., Mooij, de I., Wilde, de J., (2004). *Identiteitsontwikkeling en leerlingenbegeleiding*. Bussum. Uitgeverij Coutinho
- Webster-Doyle, T. (2002). *Zelfverdediging, weerbaarheid en oosterse vechtkunst*. Rijswijk. Elmar B.V.
- Witbrood, K. (2000). *Trends in jeugdgeweld*. Justitiële Verkenningen. Jaargang 26. Nummer 1

